

## اخلاق در گردشگری پیش نیاز توسعه پایدار گردشگری

مریم سیدنظری<sup>۱\*</sup>، بیوک رئیسی<sup>۲</sup>، فاطمه کاظمیه<sup>۳</sup>

۱- دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، گروه ترویج و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تبریز  
(M\_syednazari@tabrizu.ac.ir)

۲- دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، گروه ترویج و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تبریز  
(rfanryysy34@gmail.com)

۳- استادیار گروه ترویج و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تبریز  
(kazemiyeh@tabrizu.ac.ir)

### چکیده

صنعت گردشگری بعنوان بزرگترین و متنوع ترین صنعت در دنیای معاصر، به عنوان اصلی ترین منبع درآمد بسیاری از کشورها بدل گشته است و مانند هر فعالیت دیگری دارای آثار مثبت و منفی بسیاری است که به منظور تداوم حیات خود ناچار است آثار منفی را به حداقل و آثار مثبت را حداکثر کند تا حداکثر سود و منفعت به دست آید. در این میان توسعه عنان گسیخته گردشگری در دهه های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، که بدون توجه به اصول پایداری و احترام به محیط (اعم از طبیعی و انسانی) انجام گرفته بود منجر شد تا به تدریج، سیاستگذاران گردشگری در سطوح محلی، ملی و بین المللی در پی یافتن راهکارهایی برای کاستن از اثرات منفی گردشگری بیفتند و همین امر موجب شد تا سازمان جهانی گردشگری، به عنوان بزرگترین نهاد بین المللی گردشگری در دنیا تدوین کدهای اخلاق گردشگری را در دستور کار خود قرار دهد.

کلمات کلیدی: اخلاق، گردشگری، توسعه پایدار گردشگری

## مقدمه

گردشگری نوین پدیده‌ای متفاوت از گذشته، دارای ویژگی‌ها و خصوصیات است که در راستای توسعه پایدار باید مورد توجه قرار بگیرد. گردشگری به شکل فعالیتی زنده و پویا از گذشته تا به امروز روندهای متفاوت و متنوعی را گذرانده است. توسعه صنایع و تسهیل سفر با حمل‌ونقل عمومی جابجایی سریع و آسان گردشگران را به دورترین نقاط دنیا فراهم آورده و پدیده گردشگری انبوه با تبعات زیست‌محیطی را شکل داد. امروزه از گردشگری به‌عنوان صنعت بدون آلودگی، سازگار با محیط‌زیست و واجد ویژگی‌های فرهنگی یاد می‌شود. این صنعت می‌تواند زمینه اشتغال‌زایی، کسب درآمد و معیشت پایدار برای جوامع انسانی را فراهم آورد. توسعه گردشگری و لزوم رعایت اصول پایداری، رویکردهای توسعه را متوجه گردشگری مسئولانه، اکوتوریسم، بوم‌گردی، گردشگری سلامت و... ساخته است. براین اساس، گردشگری باید بتواند به‌عنوان سفیر صلح و دوستی بین فرهنگ‌ها با رعایت موازین و اصول پذیرفته‌شده جوامع مقصد عمل کند (کاظمی، ۱۳۹۲).

گردشگران به‌عنوان جامعه میهمان دارای ارزش‌ها و باورهای فرهنگی متنوع هستند، اما با ورود به جامعه میزبان برای کسب پذیرش و استقبال باید ضمن حفظ شئون و اصول پذیرفته‌شده آن جامعه، احترام و ادب را رعایت و احساس تعلق خاطر را نسبت به آن سرزمین داشته باشند. در واقع گردشگران مسئولان فرهنگی مسئولیت‌پذیری هستند که باید به حفظ محیط‌زیست و فرهنگ سایر جوامع احترام بگذارند. جوامع میزبان نیز با توجه به اینکه از محل درآمدهای گردشگری به توسعه‌ای فراخور دست یافته‌اند باید بتوانند تعامل مثبت و سازنده‌ای با گردشگران برقرار کنند. آنگونه که گردشگران را متقاعد به بازدید دوباره از این مقصد کنند. گردشگری فعالیتی دو سویه است که از جانب عرضه و تقاضا هدایت می‌شود. اکوتوریسم یکی از انواع گردشگری مورد توجه در زمان کنونی است و مقصدهای بسیاری در جهان به سمت توسعه و گسترش آن اشتیاق دارند. اکوتوریست‌ها گردشگران مسئولیت‌پذیری هستند که جوامع مقصد را با لزوم حفظ فرهنگ و محیط‌زیست و احترام به آن مورد بازدید قرار می‌دهند. در واقع اخلاق گردشگری و رعایت کدهای اخلاقی از سوی این نوع از گردشگران بیش از پیش مورد توجه قرار می‌گیرد. اما باید به این مهم نیز توجه داشت که درصد قابل توجهی از گردشگران در سطح جهان با علایق و سلیق مختلف و انگیزه‌ها و اهداف متفاوت اقدام به گردشگری می‌کنند، از این‌رو باید به یک شیوه‌نامه یا دستورالعمل هماهنگ برای جوامع گردشگرپذیر دست یافت تا بتوان کدهایی را تدوین کرد و افراد را ملزم به رعایت آنها ساخت. این کدها می‌توانند برنامه‌های فرهنگی نگارش یافته‌ای براساس ویژگی‌های جوامع مقصد باشد، نه یک برنامه جهانی دیکته شده برای همه فرهنگ‌ها. تدوین قوانین و مقررات خشک و بی‌روح الزام‌آور در قالب ضوابط اخلاقی برای همه مقصدهای گردشگرپذیر کشورهای عضو سازمان جهانی گردشگری، در واقع موجب سلب هویت متنوع گردشگری و کسب تجارب متفاوت برای گردشگران شده و مقصدها را شبیه یکدیگر می‌سازد (کاظمی، ۱۳۹۰).

بنابراین باید کدهای اخلاقی مورد نیاز که از سوی جامعه میزبان و میهمان باید رعایت شوند را بومی‌سازی و مبتنی بر ویژگی‌های فرهنگی هر مقصد تدوین کرد. عوامل عرضه گردشگری در هر مقصد نیز اصلی‌ترین ذینفعان گردشگری هستند که از محل درآمدهای گردشگری به حیات خویش ادامه می‌دهند. بنابراین رعایت استانداردهای بین‌المللی از یکسو و از سوی دیگر رعایت اصول اخلاقی بومی می‌تواند زمینه توسعه پایه‌ای گردشگری اخلاق‌مدار را فراهم آورد. گردشگران هم با توجه به جامعه و فرهنگ خود دارای باورها و عقاید خاص بوده که با قوانین ملی و بین‌المللی سفر و کدهای اخلاقی تدوین شده برای هر مقصد باید هماهنگ باشند، تا بتوانند سفیر گردشگری شایسته‌ای میان فرهنگ مبدأ و مقصد باشند. اخلاق اسلامی واجد آداب اسلامی و شرایط ویژه‌ای است که در مقصدهای گردشگری رعایت آن ضروری است. دستورات دینی مورد اعتقاد جامعه میزبان باید از سوی گردشگران مورد پذیرش قرار گرفته و در چارچوب آن رفتار شود. جامعه بین‌الملل کدهای اخلاقی را برای گردشگران تدوین کرده، اما این کدها در جوامع اسلامی دارای مبانی مخصوص به خود است و باید آنها را نیز به گردشگران ارائه داد. هدف از تدوین کدهای اخلاقی گردشگری در کشور دست‌یافتن به اصول توسعه پایدار گردشگری با رعایت موازین اخلاقی و اسلامی از سوی جامعه میزبان و میهمان با توجه به شرایط و ویژگی‌های فرهنگی و زیست‌محیطی مکان جغرافیایی است. گردشگری از سال ۱۹۴۵ تا امروز تحولات بسیاری را پشت سر گذاشت و از گردشگری انبوه به گردشگری کیفی تبدیل شد. اگرچه از قرون وسطی تا قرن هجدهم شمار زیادی از ساکنان اروپا قادر به مسافرت بودند، اما در آن زمان، مسافرت هنوز منحصر به بخش کوچکی از نخبگان ثروتمند بود. پس از عصر انقلاب صنعتی و به‌ویژه بعد از قرن هجدهم بود که مسافرت برای درصد قابل ملاحظه‌ای از مردم دست‌یافتنی‌تر شد (زاهدی، ۱۳۸۵).

امروزه مدیریت گردشگری بدون در نظر گرفتن چارچوب‌ها و موازین اخلاقی امکان فعالیت کارآمد و اثربخش در این حوزه را نخواهد داشت. حال از آنجا که کشور ما نیز یکی از اعضای کمیته اخلاق گردشگری در دنیاست، آشنایی با اصول اخلاقی و در نظر گرفتن آنها در فعالیتهای مدیریتی ضروری است.

در سال ۱۹۹۹ با هدف ارتقای مسئولیت‌پذیری و پایداری در گردشگری، کمیته کد اخلاق گردشگری در سازمان جهانی گردشگری، آغاز به کار کرد و به عنوان یکی از کمیته‌های فعال این سازمان، ادبیات اخلاقی را بیش از پیش در گردشگری دنیا ترویج نمود (لیبرمن، ۲۰۰۵). تا جایی که امروزه مدیریت گردشگری، بدون در نظر گرفتن چارچوب‌ها و موازین اخلاقی، امکان فعالیت کارآمد و اثربخش در این بخش را نخواهد داشت. کشورمان ایران نیز یکی از اعضای کمیته کد اخلاق گردشگری در دنیا محسوب می‌شود. لذا آشنایی با این اصول اخلاقی و در نظر گرفتن آنها در فعالیتهای مدیریتی، ضرورتی است که در این مقاله بیشتر بدان خواهیم پرداخت (زاهدی، ۱۳۸۵).

## مواد و روش‌ها

روش تحقیق در این مقاله به صورت کتابخانه‌ای و منابع اینترنتی است. بنابراین مواد و روش تحقیق ترکیبی از کار کتابخانه‌ای و استفاده از منابع اینترنتی است.

## مبانی نظری تحقیق:

## اخلاق

فلسفه اخلاق یکی از معارف کهنسال بشر است. در طول تاریخ فلسفه همواره بخشی از مهمترین دیدگاه‌های فیلسوفان را دیدگاه‌های اخلاقی آنان تشکیل می‌داده است. اخلاق لغتی است شایع در زبان همه مردم و بلکه همه مردم دنیا، به هر زبانی لغتی معادل این هست (مطهری، ۱۳۹۰). اخلاق در لغت، جمع واژه خلق و به معنی خوی هاست، از این رو دانش بررسی و ارزش گذاری بر خوی‌ها و رفتارهای آدمی، علم اخلاق نامیده می‌شود. انواع رفتارهای انسانی بر مبنای دو اصل، توارث<sup>۱</sup> و تربیت<sup>۲</sup> در افراد جامعه شکل می‌گیرند. هر چند زمینه ژنتیکی در انتقال این صفات (ژنتیک کمی)<sup>۳</sup> نقش مهمی دارد ولی عوامل محیطی (خانواده، مدرسه، رسانه و ...) در واقع عامل بروز و شکوفایی هر ویژگی اخلاقی (چه بد و چه خوب) در محیط است. آموزه‌های اخلاقی ریشه در ۱۵۰۰ سال پیش از میلاد مسیح دارد (مسعودی، ۱۳۹۴). نظام‌های اخلاقی به عنوان مجموعه‌هایی مشتمل بر ارزش‌ها و در بردارنده دستورهایی برای اتصاف به خوی‌های نیک و انجام دادن اعمال پسندیده و دوری گزیدن از خوی‌ها و کردارهای ناپسند، در میان بسیاری از ملل باستانی دیده می‌شود. قدمت و دغدغه پرداختن به اخلاق و فلسفه اخلاق، به دلیل نقشی که در جهت دهی به رفتار و منش انسان در جامعه بر عهده دارد در ازای تاریخ بشریت است. وجود رد پاها و مطرح شدن پرسش‌های جدی اخلاقی در آثار و آرای متفکرین غرب و شرق از افلاطون و ارسطو، دکارت و اسپینوزا، کانت، هگل و هیوم گرفته تا کنفوسیوس و بسیاری از متفکرین اسلامی نظیر فارابی، ابن خلدون و سائرین، نشانگر اهمیت اخلاق در مطالعات علوم انسانی است. ارسطو ۲۴۰۰ سال پیش به ضرورت استخراج کدهای اخلاقی برای هدایت جامعه اشاره کرده است و سقراط نیز بر اهمیت چالش مداوم در خصوص عملکرد صحیح در جامعه تاکید نموده است (قاسمیان، ۱۳۹۷). همه ما، زمانی با این مسئله مواجه بودیم که چه باید کرد؟ تصور مثال‌هایی در این باره مشکل نیست. می‌پذیریم که باید به شخص نابینا در عبور از خیابان کمک کرد. یا در محکمه حقیقت را گفت. همچنین می‌دانیم که نباید در امتحانات تقلب کرد یا بعد از نوشیدن مشروبات الکلی رانندگی کرد. این بایدها و نبایدها برای ما روشن است، گرچه معنای آن لزوماً این نیست که ما همواره بدان نحو عمل می‌کنیم. از این رو افعال خود و دیگران را تحسین و تقبیح نیز می‌کنیم. در همه این موارد احکام اخلاقی صادر می‌کنیم. در این احکام مشخص می‌سازیم که این فعل صواب است یا خطا، یا آن شخص خوب است یا بد. بنابراین، فلسفه اخلاق معمولاً به منش یا رفتار انسان محدود می‌شود. واژه ethics مشتق از واژه یونانی ethikos است (که مربوط به ethos یا منش است). مردان و زنان عموماً رفتار و منش خود و دیگران را با الفاظ عامی چون خوب، بد، صواب و خطا توصیف می‌کنند و فیلسوفان اخلاق در باره معنا و قلمرو این اوصاف در ارتباط با رفتار انسان تحقیق می‌کنند. اخلاق یعنی مجموعه قواعدی که لازمه

<sup>۱</sup> Genetics Behavioral<sup>۲</sup> Education ,Promotion<sup>۳</sup> QuantitativeGenetics

نیکوکاری و رسیدن به کمال است. یعنی به وسیله اخلاق ما معیاری به دست می آوریم که چه کاری خوب و چه کاری بد است. آن چه که کمتر به آن می پردازند این است که داوری اخلاق به اعمالی تعلق می گیرد که از روی اراده صورت گیرد و به فرمان عقل باشد. یعنی اعمال غریزی بر مبنای اخلاق نیست، مهم این است که کسی بتواند کار بدی را انجام دهد و آن کار را انجام ندهد (قاسمیان، ۱۳۹۷).

### تعریف و مفهوم اخلاق گردشگری

اخلاق شاخه ای پیچیده از مسائل فلسفی است که در این باره که چه چیزی درست و چه چیزی نادرست است، تحقیق می کند. این کلمه را می توان به کدهای رفتاری و بحث های ارزشی نیز اطلاق کرد. مفهوم گردشگری اخلاقی<sup>۴</sup> بر مفهوم توسعه پایدار، عدالت و احترام استوار است و به طور تحت اللفظی می توان آن را عمل اخلاقی گردشگر و کسب و کارهای گردشگری در قبال جوامع محلی و نیز در برخورد با خود گردشگران دانست. گردشگری اخلاقی با این مفهوم، برخی از مواقع به جای گردشگری جایگزین و گردشگری پایدار نیز به کار می رود. در تعریفی دیگر در فرهنگ سفر، گردشگری و میهمان پذیری، مدلیک اخلاق گردشگری را در قالب کدهای رفتاری<sup>۵</sup> گردشگری تعریف می کند و آنها را دستورالعمل هایی دانسته که در قالب استانداردهایی، باید توسط اعضای یک حرفه در فعالیت هایشان اعمال شود (مدلیک، ۲۰۰۳).

علم اخلاق می تواند چهار چوبی فراهم آورد که بتوان در قالب آن، گردشگری پایدار را مورد بررسی قرار داد. این امر بدین سبب است که بخش بسیار مهمی از علم اخلاق، شرح و تفسیر ارزشهاست و با بررسی تعاریف مختلف از گردشگری پایدار، ارزش های آن آشکار خواهد شد. در رابطه با گردشگری پایدار، در طول پنجاه سال گذشته، ارزش ها و ادراک ما از آنها تغییرات چشمگیری داشته است و به دلیل تغییر در ادراک ما، زمینه اخلاقی که تصمیمات گردشگری در آن اتخاذ می شده اند نیز دستخوش تغییراتی شده است. همان گونه که اشاره شد غرض از پرداختن به علم اخلاق و تأکید بر آن بیشتر بر جنبه های عملی و کاربردی آن است، در گردشگری نیز بنا به دلایل و شرایطی که اشاره شد به تدریج، اهمیت اخلاق و نقشی که می تواند در بهینه سازی رفتارهای ذی نفعان در این حوزه ایفاء کند مشخص تر شده و کاربرد اخلاق در ادبیات حرفه ای گردشگری را پررنگ تر کرده است.

اخلاق گردشگری عبارت است از کنش های گردشگر در مجموعه نظام مندی از جامعه و طبیعت. با این تعریف، کنشی اخلاقی محسوب می شود که روابط سیستماتیک جامعه و اکولوژی مقصد گردشگری را مخدوش نکند، شأن و شرافت انسان ها را فارغ از نژاد، جنسیت، و سن محترم بشمارد، و در توسعه پایدار مقصد گردشگری تأثیر مثبتی داشته باشد (قاسمیان، ۱۳۹۷).

<sup>۴</sup> Ethical Tourism

<sup>۵</sup> Codes of Conduct

البته ساده اندیشانه است که گمان کنیم اخلاق به تنهایی می تواند ما را از ورطه تباهی زمین، این زیستگاهی که تنها خانه ماست نجات دهد، علاوه بر اخلاق مجموعه سازواره ای از قوانین، تدابیر اقتصادی، فنی و علمی و همچنین بسط آموزش های همگانی نیز ضرورت دارند، اما آنچه اخلاق را از سایر این تدابیر متمایز می سازد، دو چیز است: اول آنکه اخلاق مجموعه ای از معیارها، هم درونی و هم اجتماعی، را به عمل درمی آورد که در عام ترین شکل خود بر کلیه روابط انسان با هستی نظارت دارند. و دیگر آنکه در نه توی خلوت ما، آنجا که ممکن است هیچ یک از سایر تدابیر پیش گفته در بازداشتن ما از یک رفتار ناشایست کارساز نباشد، اخلاق همچنان در عمل است (قاسمیان، ۱۳۹۷).

با توجه به شناختی که در حال حاضر در خصوص ماهیت انسان وجود دارد تامل درباره گردشگری از دیدگاه اخلاق می تواند این امکان را فراهم آورد تا شکل های جدیدی از گردشگری جایگزین یا گردشگری مسئولانه پی ریزی شود؛ اشکال جدیدی از گردشگری که در برابر مدل گردشگری انبوه قرار دارند و می تواند به عناصری مانند قناعت اجازه بروز دهد. بنابراین تئوری های اخلاقی می توانند به عنوان ابزارهایی تلقی شوند که ما را در ساختن بستری برای مسئولیت مشترک در گردشگری یاری می دهند. شاید بتوان به نسخه جدیدی از گردشگری دست یافت که گردشگران را به شناخت لایه های عمیق تری از جامعه و طبیعت مقصد گردشگری دعوت می کند؛ نسخه جدیدی که باور دارد همه انسان ها روی یک سیاره کوچک و شکننده زندگی می کنند و هر آسیب زیست محیطی در مقصد گردشگری به زیان همه تمام می شود؛ نسخه جدیدی که ریشه در برابری انسان ها دارد و نژاد و جنسیت و مذهب و سن را بر نمی تابد و حس تفاوت، نفرت، و حسادت را در مقصد گردشگری بر نمی انگیزد. اصول اخلاقی غالبا با مفهوم نزدیک به آن یعنی اخلاقیات اشتباه گرفته می شود. مفهوم دوم کلی تر و عمومی تر است و به گرایش عقلایی و طبیعی انسان به کردار نیک و پرهیز از بدی اشاره دارد. در مقابل، اصول اخلاقی به دنبال پاسخ به این پرسش است که انسان برای آنکه خوب باشد چه باید بکند؟ از حیث تعریف، اصول اخلاقی شامل قوانین، معیارها، استانداردها و اصولی است که رفتار صحیح، خوب و بی ریا را به اعضای یک جامعه یا حرفه دیکته می کند. اینگونه قوانین، اصول و استانداردها را می توان در بین اقشار مختلف جامعه (مانند پزشکان، مهندسان، وکلا، بازاریان و غیره) مشاهده کرد. در گردشگری، اصول اخلاقی در شکل کدهای اخلاقی نمود یافته است. این کدهای اخلاقی به صورت قوانین تجویزی یا تحدیدی برای کمک به افراد و گروه ها تدوین شده اند تا در هنگام عمل، ملاحظات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و اکولوژیکی را در خاطر داشته باشند (تراپ، ۱۳۹۵ : ۱۸۶).

### اخلاق گردشگری و محیط زیست (طبیعت)

در سال ۱۹۴۹ آلدو لئوپولد<sup>۶</sup> کتاب سالنامه یک شهرستان شنی<sup>۷</sup> را منتشر کرد. لئوپولد در فصلی از این کتاب اخلاق زمین<sup>۸</sup> را معرفی می کند و مبانی تکاملی و اکولوژیک آن را شرح می دهد. این نوشته در شمار

<sup>۶</sup> Aldo Leopold

<sup>۷</sup> A Sand County Almanac: And Sketches Here and There

<sup>۸</sup> The Land Ethic

تأثیرگذارترین مطالب نوشته شده در حوزه حفاظت و اخلاق محیط زیست است. از نظر لئوپولد اخلاق از دیدگاه بوم شناختی، عبارت از محدودیت آزادی در عمل تنازع بقاء است. به نظر ایشان اولین اخلاقیات به رابطه بین افراد مربوط می شد. توسعه بعدی آن به رابطه فرد و اجتماع باز می گشت. هنوز تاکنون اخلاقیاتی که به رابطه انسان و زمین و جانوران و گیاهان آن مربوط شود به وجود نیامده است. رابطه ما با زمین هنوز یک رابطه صرفا اقتصادی است. که امتیاز دارد ولی الزام و تعهدی نه. اخلاق زمین سعی می کند دامنه اجتماع را گسترش دهد به گونه ای که شامل خاک، آب، گیاه و حیوان، یا بر روی هم زمین را نیز در خود جای بدهد. اخلاق زمین نقش انسان را از فاتح زمین جامعه به عضو و شهروند ساده آن تغییر می دهد. این به معنی احترام برای سایر اعضا و همچنین احترام برای جامعه زیست‌مندان زمین است. لئوپولد معتقد است هرچیز اگر تمامیت، پایداری و زیبایی جامعه زیستی را حفظ می کند درست و در غیر اینصورت نادرست است (وهاب زاده، ۱۳۹۳: ۱۲).

در طی ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰ با شناخت قدرت و توانایی صنعت گردشگری در ایجاد تغییرات تدریجی و دگرگونی های اساسی در منطقه گردشگری نگرانی هایی در رابطه با تاثیرات اکولوژیکی این صنعت بروز نمود. ایجاد تغییرات و دگرگونی در منطقه ی گردشگری پیامد اعمال روش هایی است که با شرایط طبیعی منطقه مغایرت دارند. هارینگتون (۱۹۷۱) یکی از افرادی است که نسبت به تغییرات فیزیکی گردشگری در شهرها و محیط زیست های حاشیه شهرها انتقاد نموده است. گریتندون (۱۹۷۵) نیز در این باره می گوید تا زمانی که صنعت گردشگری باعث تغییر و دگرگونی زیبایی های طبیعت در سطح دنیا می شود در واقع تیشه به ریشه خود زده و در جهت نابودی خود گام بر می دارد. وجود حساسیت نسبت به مسائل زیست محیطی در حوزه مطالعات گردشگری باعث گردید تا افرادی همچون کیپندر (۱۹۷۷)، بودووسکی (۱۹۷۶) و کوهن (۱۹۷۸) مطالعات گسترده ای را در زمینه گردشگری و محیط زیست به انجام رسانیده و آثار فراوانی را از خود برجای بگذارند. بودووسکی بیان می دارد که گردشگری و حفاظت محیط زیست می توانند در سه حالت متفاوت تضاد، همزیستی و همپاری در کنار هم قرار بگیرند. وی متوجه شد که توسعه گردشگری بر روی منابعی که به عنوان نقطه اتکاء برای این صنعت ایفای نقش می نمایند تاثیرات اجتناب ناپذیری را به دنبال خواهد داشت و در چنین شرایطی رابطه همزیستی به رابطه دشمنی و تضاد تبدیل خواهد گردید. به طور کلی می توان بیان داشت که پژوهش های مربوط به تاثیرات اکولوژی گردشگری از اوایل سال ۱۹۸۰ شروع به فعالیت نمودند و آغازگر این جریان کیپندر (۱۹۸۲) بوده است. وی مانند بودووسکی دریافت که منابع طبیعی به عنوان ماده خام و اولیه گردشگری عمل می نمایند و اگر این منابع به شکلی نادرست و بیش از حد مورد استفاده قرار بگیرند ارزش خود را از دست خواهند داد. تراویس در سال ۱۹۸۲ مقالات گردشگری را مورد مطالعه قرار داده و بیان می دارد که توجه عمده اکثر این مقالات بر منافع اقتصادی گردشگری معطوف بوده است در حالی که دامنه فوق العاده وسیعی از تاثیرات منفی گردشگری نیز وجود دارد که باید در مورد آنها بحث نمود. از جمله تاثیرات منفی گردشگری می توان به این اشاره نمود: آلودگی، رشد جمعیت

و ازدحام آنها، نابودی و تخریب منابع موروثی، ضایعات حاصله از کاربری اراضی، تاثیر بر اکوسیستم، تخریب پوشش گیاهی و جانوری و افزایش شهرسازی (فنل، ۱۳۸۸: ۱۴۴ تا ۱۴۶).

یکی از فعالیت های مهم تجاری انسان، که در قلمروی خارج از کنترل بازار عمل می کند، گردشگری است. بسیاری از طرح های گردشگری صرفا با هدف بهره وری بیشتر در زمان حداقل اجرا شده اند، بدون آنکه هزینه های پنهان در نظر گرفته شوند. بسیاری از پدیده های محیط طبیعی رایگان هستند در حالی که برای ادامه حیات بشری در کره زمین بسیار اساسی می باشند. پوشش گیاهی، هوا، اکوسیستم های طبیعی، گونه های جانوری و گیاهی، و... را بازار قیمت گذاری نمی کند، بنابراین به شدت در معرض بهره برداری بی رویه و استفاده لجام گسیخته و اسراف آمیز هستند. گردشگری به استراتوسفر رایگان دسترسی دارد و هواپیماهای مسافربری بی مهلبا باعث آلودگی این بخش از جو زمین می شوند. سرازیر شدن فاضلاب هتل ها به درون دریا، یا حفاری در صخره های مرجانی برای ساختن فضاهای گردشگری نمونه هایی از رابطه گردشگری با محیط زیست است (قاسمیان، ۱۳۹۷). صندوق جهانی حیات وحش اذعان داشته است که اثرات زیست محیطی هر فرد شامل مصرف منابع و تولید ضایعات در طول تعطیلات دو هفته ای معادل ۲۰ تا ۵۰ درصد اثرات یک سال کامل است. استفاده از خاصیت درمانی گیاهان و جانوران به نوعی به گردشگری مبتنی بر تعامل با حیات وحش مربوط می شود که در سال های اخیر به شدت رشد کرده است. تقاضای روزافزون برای داروهای طبیعی و غذاهای سنتی شفافبخش آثار مخربی بر حیات وحش و تنوع زیستی داشته است. توریسم استفاده از خاصیت درمانی گیاهان و جانوران، نابودی گونه های در معرض انقراض را شدت می بخشد. در شهر مآچاپ بارو مالزی برخی از رستوران ها در روز ولنتاین گوشت حیوانات کمیاب و در معرض انقراض را با قیمت بسیار بالا سرو می کنند. در اندونزی، مالزی، و آفریقا بر این باورند که خوردن گوشت خفاش میوه خوار می تواند برای درمان بیماری های آسم و دردهای کلیه مؤثر باشد. در چین نیز، رستوران هایی صفرای خرس، استخوان ببر، و گوشت مورچه خوار فلس دار سرو می کنند که مورد توجه بسیاری از گردشگران قرار دارند. همچنین طب سنتی چینی برای جلب توریست تقریبا ۱۰۰۰ گونه گیاهی و ۳۶ گونه جانوری را به کار می گیرد. در جزایر مالدیو توسعه توریسم که باعث افزایش برداشت از لاک پشت ها برای تهیه سوغاتی های تولیدی از لاک آنها و نیز لاک پشت های تاکسیدرمی شده گردید این گونه را در معرض خطر انقراض و نابودی قرار داد. حضور گردشگران زیاد به مناطق ساحلی، عادات آشیانه گذاری لاک پشت های دریایی را متاثر و باعث نابودی جمعیت آنها شود. روشن کردن آتش، سرو صدا، روشنایی، نزدیک شدن به لاک پشت ها و بلند کردن و عکس گرفتن با آنها، فرو بردن اجسام تیز در بدنشان، لگد کردن باله هایشان و مسدود کردن مسیرشان به دریا و استفاده از وسایل نقلیه را از رفتارهای گردشگران برشمردند که موجب ترس، اختلال، عدم مراجعه برای آشیانه گذاری و نهایتا تخم ریزی در آب دریا می شود. سازمان مسئول سواحل مرجانی گریت بارییر پس از بررسی اثراتی که گردشگران بر محیط زیست وارد آورده اند نکات زیر را یادآور شد:

- ایجاد بناها و تاسیسات زیربنایی خسارت های زیادی بر سواحل مرجانی وارد آورده است.
- گردشگران و مسافران اقدام به جمع آوری صدف، درختچه ها و مرجان کرده اند.
- انبوهی از زباله همه جا پراکنده است.
- با غذا دادن به حیوانات موجب تغییر رفتار و عادات این حیوانات شده اند.
- به سبب سم پاشی و دفع آفات، زیان های جبران ناپذیری به محیط بکر و طبیعی این منطقه وارد شده است.

بنابراین تبعات فاجعه بار گردشگری برای طبیعت و زیست مندان آن، طرح یک ساختار اخلاقی را هر چه بیشتر ضروری می سازد. باید معلوم شود که: آیا طبیعت و محیط زیست را برای خود می خواهیم یا همگان؟ آیا منظور از همگان انسان است یا غیر آن نیز؟ آیا برای نسل های آینده هم حقی می بینیم؟ آیا طبیعت تا آنجا که به منافع انسان مربوط است اهمیت دارد یا خود فی نفسه و در ذات خویش، فارغ از منافع انسان، و حتی در غیبت او نیز مهم است؟ آیا آنچه را تحت عنوان حقوق برای بشر محترم می داریم در مورد سایر موجودات نیز می پذیریم؟ آیا به غیر از موجود زنده برای سایر هویت های طبیعی مثل گونه ها، جنگل ها و سایر زیستگاه ها و همچنین سایر جلوه های طبیعی غیر زنده نظیر کویرها و کوه ها نیز ارج و منزلتی قائل هستیم؟ و این قدر به خاطر فایده ای است که انسان از آنها می برد یا به خاطر خود آنهاست (قاسمیان، ۱۳۹۷). سه میلیارد سال طول کشید تا وفور جانوران در آب های دریا آغاز شود. ۳۵۰ میلیون سال دیگر گذشت تا جنگل های پرباران شکل گرفتند. اما، ۹۹ درصد کل گونه هایی که روزی زنده بودند اکنون منقرض شدند. گونه ها، تحت تاثیر اعمال انسان، با سرعتی فزاینده در حال محو شدن هستند. عامل اصلی این وضعیت تخریب زیستگاه هاست. بسیاری از فیلسوفان اخلاق، انسان محوری را عامل بروز بحران های زیست محیطی دانسته و معتقدند که اخلاق زیست محور باید جایگزین آن شود. پل تیلور<sup>۹</sup> نتیجه زیست محوری را احترام به طبیعت می داند. تیلور معتقد است: وقتی به جایگاه انسان در جهان از منظر زیست محور نظر می افکنیم ایده ی برتری انسان نسبت به سایر موجودات زنده را مردود می شماریم. از منظر این دیدگاه زیست محور است که فرد عضویت خویش را در جامعه ی حیات زمین به عنوان وصل مشترکی می بیند که او را با تمام گونه های جانوران و گیاهانی که در طی دوران مختلف تکامل یافته اند پیوند می دهد و انسان در می یابد که او نیز مثل تمام موجودات زنده ی دیگر ساکن این کره، موجودیتش در گرو سلامت و تمامیت سیستم زیست شناختی طبیعی است. تیلور معتقد است: کسی که حالت احترام به موجود زنده، جمعیت و گونه موجود زنده و جوامع زیستی اکوسیستم را در پیش گرفت این هویت ها و مجموعه آنها را در خور ارزش ذاتی خواهد دید به این معنی که ارزش آنها بسته به سودمندیشان در پیش برد اهداف انسانی

<sup>۹</sup> Paul W. Taylor

نیست. ویلسون تاکید می کند که: انسان بخشی از طبیعت است، گونه ای تکامل یافته در بین دیگر گونه ها. هرچه خود را به بقیه حیات نزدیکتر بداند درک ریشه های حساسیت بشری به داشتن اخلاقی دیرپا، میل به داشتن مسیری دلخواه، و دستیابی به آگاهی لازم برای ایجاد آن سریعتر ممکن می شود. تحولات برق آسای زیست محیطی ضرورت وجود نوعی اخلاق را مطرح می کند (ویلسون، ۱۳۸۴).

### ماهیت و اهداف کدهای اخلاقی گردشگری

کد جهانی اخلاق گردشگری مجموعه ضوابط و معیارهای اخلاقی و اصول رفتاری معین است که بر فعالیت های بخش جهانگردی حاکم بوده و تعهدات و شرح وظایف متقابل جامعه میزبان و مهمان را نسبت به یکدیگر بر طبق استانداردهای رفتاری مورد تایید سازمان جهانی جهانگردی به منظور کاهش اثرات منفی جریان تبادلات گردشگری بر روی منابع طبیعی، فرهنگی و انسان ساخت و برخورداری هرچه بیشتر جوامع محلی و میزبان از فواید این صنعت دنبال می کند. کد اخلاقی را به عنوان یک بیانیه عمومی نسبت به ارزش های اخلاقی، نه تعهد قانونی نسبت به ارزش ها و استانداردهای رفتاری، مورد اشاره قرار می دهد. کدهای جهانی اخلاق در گردشگری مجموعه ای از آداب و شیوه های مهم فراگیری است که با هدف هدایت سرمایه گذاران و متولیان در توسعه گردشگری شامل حکومت های مرکزی و داخلی، اجتماعات داخلی، صنعت گردشگری و متخصصان آن، و نیز بازدیدکنندگان، اعم از گردشگران خارجی و داخلی، که در راستای توسعه و گسترش گردشگری با شیوه ای پایدار و معتبر فعالیت می کنند. تدوین شده است. و در ارتباط با مصالح جهانی، مانند تجارت مشروع، تأمین امنیت و آسایش، توسعه اجتماعی و مسائل بشر دوستانه ای که به طرق مختلف هم بر کشورهای گردشگر پذیر و هم گردشگر فرست تأثیر می گذارد می باشد.

کدهای اخلاقی مفهومی است که می تواند اثرات منفی گردشگری بر جامعه را کنترل نماید. کدهای اخلاقی در واقع عبارتند از تعریفی مکتوب و رسمی که به همه ذی نفعان داخل و خارج از گروه اجتماعی یا سازمان اعلام می دارد که چه برداشت و انتظاری می توانند از آن گروه اجتماعی یا سازمان داشته باشند و کارکنان را آگاه می کند که چه رفتارهایی را بهتر است داشته یا نداشته باشند. به معنای عام، کدهای اخلاقی در برگیرنده برداشت و دیدگاه اخلاقی یک سازمان درباره خود است. اما در گردشگری، کدهای اخلاقی یکی از شناخته شده ترین جنبه های اخلاق گردشگری می باشند که برای تضمین گردشگری پایدار و مسئول طراحی شده اند. کدهای اخلاق جهانی برای گردشگری مجموعه ضوابط و قواعدی است که برای حفظ نظم تبیین شده است و قصد دارد گردشگری را به سمت پایداری سوق دهد. کاهش اثرات دامنه صنعت گردشگری تنها شامل عرضه کنندگان خدمات و مشتریان نیست، بلکه در بر گیرنده همه ذی نفعان است. بنابراین، لازم است جامعه میزبان و جامعه میهمان ضمن آگاهی از وظایف اخلاقی خویش در مقوله گردشگری، به نشان دادن رفتارهای صحیح یا مورد انتظار اهتمام ورزند. کدهای اخلاقی مجموعه ای از معیارهای اخلاقی و اصول رفتاری است که به منظور کاهش اثرات منفی صنعت گردشگری تبیین می شود (احسانی، ۱۳۹۴).

## ✓ کدهای جهانی اخلاق گردشگری پنج هدف عمده را تعقیب می کنند: (قاسمیان، ۱۳۹۷).

۱. عمل کردن به عنوان تسهیل گر ارتباط میان دولت و سایر بخش های بدنه گردشگری
۲. ایجاد آگاهی در دولت و صنعت گردشگری به منظور مدیریت همه جانبه اثرات زیست محیطی
۳. افزایش آگاهی در بین گردشگران در خصوص رفتار مناسب آنان
۴. ایجاد آگاهی در میان میزبانان در خصوص نیاز به حفاظت از منابع محیطی
۵. تشویق همکاری میان بخش های دولتی، جامعه میزبان، صنعت و تشکل های غیر دولتی و...

## اصول ده گانه کدهای اخلاقی گردشگری

این منشور که بر اساس مطالعات متعدد در مورد منشورهای مشابه و دیدگاه های ذینفعان در این صنعت تنظیم شده (کاظمی، ۱۳۹۲) در سال ۲۰۰۱ میلادی از سوی سازمان جهانی گردشگری منتشر شد. این منشور به موارد زیر اشاره می کند: روابط بین گردشگران و ساکنان محلی، رضایت و کامیابی گردشگران، توسعه پایدار، بهبود و تقویت میراث فرهنگی، بیشینه سازی منافع گردشگری برای مقصدها و ذی نفعان شامل جوامع محلی، آزادی حرکت گردشگران و حقوق کارگران در صنعت گردشگری (اسمیت و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۷). کدهای جهانی اخلاق گردشگری در ده ماده به تصویب رسیده است که نه ماده از آن حکایت از قوانین بازی برای مقصدها، دولت ها، متصدیان تور، برنامه ریزان، کارگزاران مسافرتی، کارکنان و مسافران می نماید و ماده دهم به نکات اجرایی مورد توجه در آن تأکید دارد. کدهای اخلاقی گردشگری در ۱۰ ماده بدین شرح تدوین شده اند (سایت سازمان جهانی گردشگری؛ ایمانی زاده، ۱۳۹۵).

ماده ۱: سهم گردشگری در شناخت و احترام متقابل میان ملت ها و جوامع

ماده ۲: گردشگری وسیله خودشکوفایی فردی و جمعی

ماده ۳: گردشگری عامل تحقق توسعه پایدار

ماده ۴: استفاده گردشگری از میراث فرهنگی بشر و نقش سازنده آن در تقویت این میراث

ماده ۵: گردشگری فعالیتی سودمند برای کشورها و جوامع میزبان

ماده ۶: وظایف ذینفعان توسعه گردشگری

ماده ۷: حق گردشگری

ماده ۸: عبور و مرور آزادانه گردشگر

ماده ۹: حقوق کارکنان و کارآفرینان صنعت گردشگری

ماده ۱۰: تحقق اصول منشور جهانی اخلاق گردشگری

### توسعه گردشگری پایدار براساس تدوین کدهای اخلاقی

گردشگری نوین پدیده‌ای متفاوت از گذشته، دارای ویژگی‌ها و خصوصیات است که در راستای توسعه پایدار باید مورد توجه قرار بگیرد. گردشگری به شکل فعالیتی زنده و پویا از گذشته تا به امروز روندهای متفاوت و متنوعی را گذرانده است. توسعه صنایع و تسهیل سفر با حمل‌ونقل عمومی جابجایی سریع و آسان گردشگران را به دورترین نقاط دنیا فراهم آورده و پدیده گردشگری انبوه با تبعات زیست‌محیطی را شکل داد. امروزه از گردشگری به‌عنوان صنعت بدون آلاینده‌گی، سازگار با محیط‌زیست و واجد ویژگی‌های فرهنگی یاد می‌شود. این صنعت می‌تواند زمینه اشتغال‌زایی، کسب درآمد و معیشت پایدار برای جوامع انسانی را فراهم آورد. توسعه گردشگری و لزوم رعایت اصول پایداری، رویکردهای توسعه را متوجه گردشگری مسئولانه، اکوتوریسم، بوم‌گردی، گردشگری سلامت و... ساخته است. براین اساس، گردشگری باید بتواند به‌عنوان سفیر صلح و دوستی بین فرهنگ‌ها با رعایت موازین و اصول پذیرفته‌شده جوامع مقصد عمل کند (لیماکشی و سلیمان زاده، ۱۳۹۴). گردشگران به‌عنوان جامعه میهمان دارای ارزش‌ها و باورهای فرهنگی متنوع هستند، اما با ورود به جامعه میزبان برای کسب پذیرش و استقبال باید ضمن حفظ شئون و اصول پذیرفته‌شده آن جامعه، احترام و ادب را رعایت و احساس تعلق خاطر را نسبت به آن سرزمین داشته باشند. در واقع گردشگران مسئولان فرهنگی مسئولیت‌پذیری هستند که باید به حفظ محیط‌زیست و فرهنگ سایر جوامع احترام بگذارند. جوامع میزبان نیز با توجه به اینکه از محل درآمدهای گردشگری به توسعه‌ای فراخور دست یافته‌اند باید بتوانند تعامل مثبت و سازنده‌ای با گردشگران برقرار کنند. آنگونه که گردشگران را متقاعد به بازدید دوباره از این مقصد کنند. گردشگری فعالیتی دو سویه است که از جانب عرضه و تقاضا هدایت می‌شود. اکوتوریسم یکی از انواع گردشگری مورد توجه در زمان کنونی است و مقصدهای بسیاری در جهان به سمت توسعه و گسترش آن اشتیاق دارند. اکوتوریست‌ها گردشگران مسئولیت‌پذیری هستند که جوامع مقصد را با لزوم حفظ فرهنگ و محیط‌زیست و احترام به آن مورد بازدید قرار می‌دهند (لیماکشی و سلیمان زاده، ۱۳۹۴). در واقع اخلاق گردشگری و رعایت کدهای اخلاقی از سوی این نوع از گردشگران بیش از پیش مورد توجه قرار می‌گیرد. اما باید به این مهم نیز توجه داشت که درصد قابل توجهی از گردشگران در سطح جهان با علایق و سلیق مختلف و انگیزه‌ها و اهداف متفاوت اقدام به گردشگری می‌کنند، از این‌رو باید به یک شیوه‌نامه یا دستورالعمل هماهنگ برای جوامع گردشگری پذیر دست یافت تا بتوان کدهایی را تدوین کرد و افراد را ملزم به رعایت آنها ساخت. این کدها می‌توانند برنامه‌های فرهنگی نگارش یافته‌ای براساس ویژگی‌های جوامع مقصد باشد، نه یک برنامه جهانی دیکته شده برای همه فرهنگ‌ها. تدوین قوانین و مقررات خشک و بی‌روح الزام‌آور در قالب ضوابط اخلاقی برای همه مقصدهای گردشگری‌پذیر کشورهای عضو سازمان

جهانی گردشگری، در واقع موجب سلب هویت متنوع گردشگری و کسب تجارب متفاوت برای گردشگران شده و مقصدها را شبیه یکدیگر می‌سازد (شیراوند و حسینی، ۱۳۹۵). بنابراین باید کدهای اخلاقی مورد نیاز که از سوی جامعه میزبان و میهمان باید رعایت شوند را بومی‌سازی و مبتنی بر ویژگی‌های فرهنگی هر مقصد تدوین کرد. عوامل عرضه گردشگری در هر مقصد نیز اصلی‌ترین ذینفعان گردشگری هستند که از محل درآمدهای گردشگری به حیات خویش ادامه می‌دهند. بنابراین رعایت استانداردهای بین‌المللی از یکسو و از سوی دیگر رعایت اصول اخلاقی بومی می‌تواند زمینه توسعه پایه‌ای گردشگری اخلاق‌مدار را فراهم آورد. گردشگران هم با توجه به جامعه و فرهنگ خود دارای باورها و عقاید خاص بوده که با قوانین ملی و بین‌المللی سفر و کدهای اخلاقی تدوین شده برای هر مقصد باید هماهنگ باشند، تا بتوانند سفیر گردشگری شایسته‌ای میان فرهنگ مبدأ و مقصد باشند. اخلاق اسلامی واجد آداب اسلامی و شرایط ویژه‌ای است که در مقصدهای گردشگری رعایت آن ضروری است. دستورات دینی مورد اعتقاد جامعه میزبان باید از سوی گردشگران مورد پذیرش قرار گرفته و در چارچوب آن رفتار شود. جامعه بین‌الملل کدهای اخلاقی را برای گردشگران تدوین کرده، اما این کدها در جوامع اسلامی دارای مبانی مخصوص به خود است و باید آنها را نیز به گردشگران ارائه داد. هدف از تدوین کدهای اخلاقی گردشگری در کشور دست‌یافتن به اصول توسعه پایدار گردشگری با رعایت موازین اخلاقی و اسلامی از سوی جامعه میزبان و میهمان با توجه به شرایط و ویژگی‌های فرهنگی و زیست‌محیطی مکان جغرافیایی است (شیراوند و حسینی، ۱۳۹۵).

### نتیجه‌گیری

هدف از رشد و تحقق مؤثر اقدامات برنامه‌ریزی توسعه گردشگری آن است که منافع اقتصادی و زیست محیطی بالقوه سفر و گردشگری را بیشینه سازد و صدمه به استعداد فرهنگی یا زیست محیطی را کمینه سازد. در جاهایی که توسعه گردشگری بر مبنای برنامه‌های اخلاقی اندیشیده شده انجام شود، در رفاه اقتصادی و حفاظت محیط زیست نقش فعالی ایفا می‌کند. اما گردشگری که به دور از رعایت اخلاقیات باشدگ به منابعی که گردشگری به آنها بستگی دارد زیان می‌رساند. در حال حاضر، گردشگری اخلاقی به بخشی از چشم انداز صنعت گردشگری تبدیل شده است. با رعایت کدهای اخلاقی می‌توان از فرسایش فرهنگی و تخریب زیست محیطی و عناصر مرتبط دیگر جلوگیری کرد. از طرفی، توسعه گردشگری پایدار تنها احساس مسئولیت کردن نسبت به اقتصاد و محیط زیست نیست، بلکه باید برای ارزشمندتر کردن زندگی برای مردم، از جنبه‌های زیبایی محیطی، اجتماعی و اقتصادی تلاش شود.

## منابع

- احسانی، افسانه، (۱۳۹۴). اکوتوریسم راهی برای گردشگری پایدار، تهران: انتشارات مهکامه.
- ترایپ، جان، (۱۳۹۵). اندیشه های فلسفی در گردشگری، تلخیص و ترجمه: جعفر باپیری، تهران: انتشارات مهکامه.
- زاهدی، شمس السادات، (۱۳۸۵)، مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- شیراوند، محسن و حسینی، سیده سمیه، (۱۳۹۵). بررسی اخلاق و حقوق شهروندی و ارتباط آن با گردشگری پایدار، فصلنامه اخلاق زیستی، شماره ۲۱، صفحات ۷۱ - ۵.
- صنوبر لیماکشی، سکینه و سلیمان زاده، لیدا، (۱۳۹۴). نقش توسعه گردشگری در توسعه پایدار با تاکید بر اخلاق زیست محیطی، دومین کنفرانس بین المللی توسعه پایدار، راهکارها و چالش ها با محوریت کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری. تبریز.
- قاسمیان، علی اصغر، (۱۳۹۷). پای بندی گردشگران ساحلی به کدهای اخلاقی مطالعه موردی: گردشگران سواحل مازندران (ساری، بابلسر و نور). پایان نامه دوره کارشناسی ارشد در رشته اکوتوریسم.
- کاظمی، مهدی، (۱۳۹۲). مدیریت گردشگری، تهران: انتشارات سمت.
- مسعودی، جهانگیر و ساداتیزاده، سیدسجاد، (۱۳۹۴). رابطه اخلاق و سیاست، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، شماره ۳. صفحات ۱۶۱-۱۸۰.
- مطهری، مرتضی، (۱۳۹۰). فلسفه اخلاق، تهران: انتشارات صدرا.
- وهاب زاده، عبدالحسین، (۱۳۹۳). بوم شناسی علم عصیانگر؛ مجموعه مقالات کلاسیک منتخب در بوم شناسی، مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
- ویلسون، ادوارد، (۱۳۸۴). تنوع حیات، ترجمه: عبدالحسین وهاب زاده، مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.

Lieberman, K. (۲۰۰۵). Ethics in hospitality and tourism industry. Institute of the American hotel and lodging association.

Medlic, S. (۲۰۰۳). Third Edition, Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality, London: Butterworth Heinmann.

## Ethics in tourism is a prerequisite for the sustainable development of tourism

### Abstract

The tourism industry, as the largest and most diverse industry in the contemporary world, has become the main source of income for many countries, and like any other activity, it has many positive and negative effects. Maximize the positive effects to get the maximum benefit. In the meantime, the indiscriminate development of tourism in the ۱۹۷۰s and ۱۹۸۰s, which was carried out without regard to the principles of sustainability and respect for the environment (both natural and human), led to tourism policy makers at the local, national and international levels. They seek to find solutions to reduce the negative effects of tourism, and this caused the World Tourism Organization, as the largest international tourism organization in the world, to put the development of tourism ethics codes on its agenda.

**Keywords:** Ethics, tourism, sustainable development of tourism